

9. februar 2010

MEDNARODNO LETO BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI IN GENSKO ONESNAŽEVANJE V KMETIJSTVU:

Evropski kmetovalci soočeni z gensko kontaminacijo semen

Zakaj morajo semena ostati "čista"?

Biotska raznovrstnost, ki se zmanjšuje iz dneva v dan zaradi podnebnih sprememb in intenzivnega kmetovanja, je še dodatno ogrožena – zaradi genskega spreminjanja semen. Kot pravi Benedikt Haerlin, vodja svetovne kampanje 'Rešite naša semena' ('Save our Seeds') (1), je gensko spreminjanje semen nevarno, »ker so semena na začetku prehranske verige in se lahko razširijo vsepovsod.«

Kampanja, ki jo podpira okoli 300 okoljevarstvenih organizacij iz celotne Evrope, se trenutno osredotoča na opozarjanje na načrte Evropske komisije (EK) za dovoljevanje »naključne ali tehnično neizogibne« kontaminacije običajnih semen z gensko spremenjenimi. Gre za direktivo, ki jo je EU hotela sprejeti že septembra 2004 in ki bi dovoljevala do 0,7-odstotno vsebnost GS semen v semenih koruze in oljne ogrščice brez potrebe po posebni navedbi, da semena vsebujejo tudi GSO. Toda ostra nasprotovanja ekoloških kmetov in okoljevarstvenih organizacij so Evropsko komisijo prisilila k umiku predloga. Od takrat EK ni predlagala nobenih novih priporočil.

Nekateri komisarji, npr. Stavros Dimas (ki je bil komisar za okolje v obdobju 2004-2009), so se celo spraševali, ali so omejitve sploh potrebne. V Sloveniji, kjer velika večina javnosti nasprotuje rabi GSO v kmetijstvu in prehrani, bodo oči gotovo uprte v novega okoljskega komisarja Janeza Potočnika. Njegovo mnenje bo zelo pomembno, pa čeprav naj ne bi bil več neposredno odgovoren za področje GSO. Za ta dosje naj bi v novi komisiji skrbel Direktor za zdravje in potrošniško politiko oziroma komisar John Dalli (Malta).

Kot je povedal Haerlin, uradna pozicija EK vseeno ostaja, da se pripravi nov predlog za specifikacijo omejitev genskega onesnaženja semen. Dodaja, da je poimenovanje semenskega onesnaženja z GS semeni kot »naključno ali tehnično neizogibno« preprosto zavajajoče. Genska kontaminacija pod 0,9 odstotka je za krmo ali celo hrano morda sprejemljiva. "Vsaj vem, da se takšna kontaminacija ne bo razširila na druga področja življenja", pravi Haerlin.

Pri semenih pa je drugače. GS semena lahko okužijo polja kmetovalcev, ki so sicer proti gojenju GS pridelkov, po ugotovljeni kontaminaciji pa bodo klub temu dolžni dokazovati izvor onesnaženja. Zgodi se lahko tudi, da bodo kmetovalci z uporabo semen, za katere so verjeli, da so ekološka, a so bila gensko kontaminirana, sami širili in povečevali onesnaženost z GSO, saj bi del pridelka dal GS semena.

Kmetovanje z GSO povečuje odvisnost kmetov od agroindustrije

Največji in najpomembnejši učinek genskotehnoške agroindustrije pa se kaže v socialnih in ekonomskih razmerah za kmetovalce, saj jih spravlja v odvisnost od velikih agrokemičnih korporacij in povzroča konflikte med kmeti in lastniki zemljišč. Haerlin agroindustrijske gigante, ki obvladujejo trg GS semen, obtožuje uporabe stranskih vrat in slabe zakonodaje za plasiranje svojih semen na trg, saj vedo, da teh semen drugače ne bi mogli prodati. Opozarja, da kmetijske raziskave in razvoj potekajo čedalje bolj v laboratorijih in ne na poljih, ter da so koncentrirane v rokah le nekaj korporacij. Zaradi tega izginjajo ekološka in tradicionalna semena.

Posledice za okolje so velikanske in zelo nevarne, saj potem, ko se zgodijo, poti nazaj ni več. Po podatkih okoljskih in kmetijskih strokovnjakov je bilo pred 25 leti na svetu 7.000 gojiteljev semen in noben ni obvladoval več kot en odstotek svetovnega tržišča. Dandanes, po mnogih prevzemih pohodih, je stanje popolnoma spremenjeno; 10 največjih biokemičnih korporacij (vključno Monsanto,

DuPont-Pioneer, Syngenta, Bayer Cropscience, BASF in Dow Agrosiences) obvladuje več kot 50 odstotkov trga s semeni (glej shemo na: <https://www.msu.edu/~howardp/seedindustry.html>).

Cilj teh družb je seveda zaslužek, dodaja Haerlin. S ciljem povečanja dobička pa vsi uporabljajo isto strategijo za povečanje kontrole nad tržiščem: kmetovalcem po vsem svetu vsilijo t.i. vertikalno integracijo vhodnih surovin – od semen in gnojil do pesticidov in konzervansov, vse iste znamke. Takšna vertikalna integracija vhodnih elementov je preoblikovala kmetijstvo v razvijajočih se državah v "poslovanje dveh slojev", dodaja Angelika Hillbeck, raziskovalka na področju biološke varnosti in kmetijstva na Švicarskem zveznem inštitutu za tehnologijo v Zürichu (Swiss Federal Institute of Technology). V državah v razvoju obstaja sloj kmetovalcev, ki razpolagajo z velikimi plantažami in zadostnim kapitalom, da si lahko privoščijo nakup vseh vhodnih surovin od korporacij – od semen in gnojil do pesticidov. Obstajajo pa tudi mali kmetje, katerim je biokemični trg nedosegljiv. Dodatno so GS semena izpodrinila tradicionalna semena, zmanjšala rastlinsko raznovrstnost, še posebno v državah v razvoju, in prispevala k nadaljnjem zmanjšanju biotske raznovrstnosti.

Biotska raznovrstnost in GSO

Vse države članice Evropske skupnosti so se pridružile kampanji Združenih narodov, ki so leto 2010 razglasili za **Leto biotske raznovrstnosti**, da bi poudarili potrebo po zavarovanju raznolikosti živalskega in rastlinskega sveta. A Združeni narodi, ki so kampanjo začeli 11. januarja v Berlinu, so priznali, da cilji, ki so si jih zadali leta 2003 – namreč, ustaviti zmanjševanje biotske raznovrstnosti do leta 2010 –, ne bodo doseženi. Zdi se tudi, da so evropska prizadevanja za zavarovanje biotske raznovrstnosti bolj vidna v besedah kot v dejanjih, saj evropske institucije v resničnem svetu podpirajo biokemijske nadnacionalke, ki si prizadevajo legalizirati gensko onesnaženje.

Koliko so institucije EU povezane z interesi kapitala?

Evropske institucije so, kot se zdi, dovzetne tudi za sindrom "vrtečih se vrat", ki povezujejo nekatere izmed vodilnih funkcionarjev z zasebnimi biokemijskimi in agroindustrijskimi podjetji – kot kaže primer Suzy Renckens. Ta je bila do leta 2008 vodja oddelka za GSO pri Evropski agenciji za varno hrano (EFSA) in koordinatorka evropske znanstvene strokovne skupine, ki se ukvarja z GSO. Mesec dni po tem, ko je odpovedala službo pri EFSA, je postala vodja biotehničnega oddelka za zakonodajne zadeve za področja Evrope, Afrike in Bližnjega vzhoda pri podjetju Syngenta, eni izmed največjih evropskih agroindustrijskih družb. Po njenih lastnih besedah sedaj v imenu Syngente lobira za vplivanje na organe EU pri odločanju o gensko spremenjenih organizmih. To je popolnoma isto področje dela, za katerega je bila odgovorna še pri EFSA.

Stroški ne smejo bremeniti kmetov, ki želijo kmetovati brez GSO

Haerlin pravi, da so v kampanji 'Rešite naša semena' pripravili peticijo, naslovljeno na Evropsko komisijo in druge politične oblasti v Evropi, s katero pozivajo k prepovedi GSO v semenih. Peticija, ki jo je do sedaj podpisalo že več kot 200.000 državljanov EU, pravi, da je »nekontrolirano širjenje in propagiranje GSO nezdružljivo s previdnostnim načelom varstva okolja in človeškega zdravja.« Peticija pravi tudi, da »morajo čistost semen zagotavljati tisti, ki proizvajajo ali želijo gojiti GSO, in ne tisti, ki želijo nadaljevati s kmetovanjem in potrošnjo pridelkov oziroma živil brez GSO.«

»Stroškov, ki so posledica te obveznosti, ne smejo nositi potrošniki, sploh pa ne kmetovalci,« dodaja peticija. »Finančne obveznosti bodo morali pokriti proizvajalci GSO.

Takšno jamstvo bo treba zagotoviti v drugih direktivah, uredbah in zakonodaji, preden predlagana direktiva stopi v veljavo.«

Peticijo 'Rešite naša semena' lahko podpisete na: <http://www.saveourseeds.org/int/slovenia/>

Opombe:

(1) Pobudo 'Save our Seeds' koordinira v Berlinu ustanovljena Ustanova za kmetijstvo prihodnosti (Foundation on Future Farming), ki podpira razvoj in gojenje ekoloških semen.

INŠTITUT ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Pisarna: Trubarjeva 50 (Okoljski center)

Tel. (01) 4397 465

GSM 041 725 991

Faks (01) 4397 105

info@itr.si; www.itr.si